

Dalos György *Demszky az antivilágban*

A jobboldalnak Demszky Gábor elleni, a főpolgármester nyugalomba vonulásával sem szűnő hadjáratában kitüntetett szerephez jutott az 1972-es, úgynevezett „vörös kokárdás demonstráció”. A nem sok ténnyel dolgozó, ám fantáziadús publicisztika a Tanácsköztársaságra emlékező megmozdulást „maoista” mesterkedésként jellemzi. Íme egy hang az Index-fórumból: *Demszky, Dalos, Haraszti és a többiek szektás ellentüntetését sem nézték jó szemmel a szüleik március 21-én, mikor vörös zászlók alatt kívántak demonstrációt rendezni a „nacionalista csőcselék” 15-i tüntetése ellen. A káderezülők bőlebbek voltak, mint fiaik, akik dü-*

1988-ban a Hálózat alakuló ülésén

Követés a Lenin körúton 1982 – Rajk László felvétele

hőek voltak az apák „túlzott liberalizmusa”, „küspolgárisága” miatt. Bármily hízelgő is rám nézve a besorolás, be kell vallanom: egyik eseményhez sem volt közöm. Éppen csak túljutottam a rendőri felügyeleten, az internáláson, valamint a Haraszti Miki által inspirált huszonöt napos éhségsztrájkon, és leginkább nyugalomra, biztonságra vágytam, lelkire és anyagira.

A legenda más vonatkozásban sem stimmel – egyrészt az említettek közül egyedül én voltam a hatvanas években maoista, másrészt pedig egyikünk sem volt kádergyerek, noha ezt sem kellek szégyellnünk. Igaz viszont, hogy az „internacionalista” tüntetés a „nacionalista” ellenpárja akart lenni, bár nem ellenséges, hanem inkább

A felvétel a Hálózat megalakulása után készült 1988-ban

Nagy Bálint húsvéti bulijára igyekezve Haraszi Miklóssal és Rajk Lászlóval. 1982-ben Ady-ligeten

ték. Szó se volt még ekkoriban kiérlelt világnézetekről, csak olyanféle ösztönös, tekintélyellenes lázongásról, amelyet Gazdag Gyula vitt filmvászonra az alig túrt *Sípoló macokakőben* (1971). És persze mindkét oldalon akadtak vagányok, akik a „hétköznapi forradalmiság” hivatalos, fűrészpör ízű doktrínájával szemben vállalták és el is vitték a balhét. Ilyen vagány típus volt a fiatal Demszky, némileg ellentétben elegáns és úri fiús megjelenésével.

•••

Én néhány évvel később ismertem meg gyerekkori barátom, Pór György, a magyar maoista csoport egykori vezetője révén, aki a hetvenes évek elején a börtönből szabadulva, állandó rendőri megfigyelés alatt élte páriasorsát, és eredeti világnézetétől elbúcsúzván kalandozott a budapesti „protesztértelmiség” különféle csoportjai között. Őt mindenesetre 1972-től kezdődően mindkét márciusi évforduló előestéjén begyűjtötte a BM – egészen 1975-ös kényszerű kivándorlásáig. Űzöttségében többek között Demszkynél

talált menedéket – innen eredhet a majdani főpolgármester maoista híre.

Én akkortájt Wolff Biermann, betiltott, majd ki-ebrudalt keletnémet bárd esküdt híve voltam. Becsempészett lemezekről hallgattam dalait, ámde ebbeli ténykedésemet Magyarországon alig néhány emberrel oszthattam meg – egyikük volt Demszky. Lenin körüti lakásomon az ő magnójára másoltuk át az NDK-ban kedvelt és tiltott gyümölcsként terjedő songokat, amelyek közül Gábor tetszését leginkább a Stasi-ballada nyerte meg kaján hangnemével: *Emberileg együtt érzek/ szegény Stasi-eb, tevéled/ aki szélben, hóban, fagyban/ állsz az utcán énmiattam...* Meg a másikat, amely Beranger modorában jövendőlte meg a majdani, szabadságon és egyenlőségen alapuló társadalmat. *Besűgő többé meg nem él,/ kell is majd sok nyomorvegély!! Jósolni is de szép e bajt/ Így legyen majd, így lesz ez majd, így lesz majd!* S végül azt a harmadikat, amelyben Biermann csúfondáros kínai stílusú melódiában örökítette meg a Berlint kettészelő „antifasiszta védősáncot”, s záró versszakában kétségbe vonta a Marxra hivatkozó rendszer legitimitását. *Marx Károly, a forradal-*

Matolay Magdival a Lenin körúton 1982-ben –
mögöttük egy titkosrendőr

*már,/ szerencséjére nem él, bár/ ba élne, rég nem élne
már,/ elvtársaim a bajban./ Elintéznék őt nagyon jól,/
kivonnák a forgalomból./ Azt kérdeod, mely országban,
hol?! Kínában, ahol a Fal van. Mindezt persze né-
met eredetiben hallgattuk, a hevenyészett kora-
beli fordítás tőlem származik.*

•••

A nyolcvanas évek elején már nyilván lehullott róla a romantikus szocializmus hímpora, de maradt a vagányság. Kevés embert ismertem, aki-

Polgármester-választás.
Jobbra Kőszeg Ferenc

ben ez a fajta fizikai bátorság működött. 1982. augusztus végén a Bem szobor előtti tüntetésen, amellyel néhány tucat magyar ellenzéki a lengyel Szolidaritás iránti szolidaritásának adott nyomatékot, több rendőrnek kellett őt elvonszolnia a helyszínről. Demszky bizonyos büszkeséggel jegyezte meg, hogy védekezés közben egyiküket legnemesebb részén rúgta meg. Aznap este **Eörsi István** lakásán az akkori és későbbi „köménymag” heves vitát folytatott a túl szerényre sikeredett akció célszerűségéről. **Eörsi** ekkor megbírálta Demszky szerinte túl agresszív fellépését, leszögezvén, hogy intézményekkel van bajunk és nem emberekkel. Eközben azt az aforisztikus megállapítást tette, miszerint „a rendőrnek nincs töke”. Lehet, hogy ebben tévedett. 1983 szeptemberében a rend őrei kiszállították autójából a „Beszélőket” szállító kiadót és elég alaposan helybenhagyták. A korabeli anekdota szerint a jelenet a Szobi utcai mentőkórházban folytatódott, ahol a delikvens orvosi el-

Választási kampány 1990. Szabaddemokrata sajtótájékoztató –
Demszky Gábor mellett Tamás Gáspár Miklós

látás közben hallotta, amint az egyik rendőr telefonon közölte a többséggel: „Ezredes elvtárs, baj történt. Megvertük a Demszkyt.” Nem sokkal később a kárt szenvedett ellen bírósági eljárás indult, mint az *Esti* utolérhetetlen finomsággal közölte, közlekedési kihágás miatt. Többre akkor már nem futotta: a rendszer visszafordíthatatlanul csődbe jutott.

•••

A samizdatos Demszkyvel 1985 című könyvem kapcsán kerültem munkakapcsolatba. Orwell 1984-ének folytatásaként írott satírámat az AB Független Kiadó jelentette meg, de nem a „tárgyévben”.

Szamizdat dokumentumok átadása a Szabó Ervin Könyvtárnak 1990-ben

A késelem oka az volt, hogy én ragaszkodtam a minta elsőbbségéhez. Akkoriban egyszerre két fordítás is készült a nagy műből, s akkor már a második nyilvánosság piacán Krassó György *Magyar Októberével* megjelent a konkurencia. Ha jól értem, Orwell ügyében Krassó húzta a rövidebbet, és ezzel megnyílt az út az én könyvem előtt, amely Rajk László rajzaival látott napvilágot, technikai okokból kissé zilált kivitelben: egy lapra négy oldalt nyomtattak ki és így végül az 1985 lett a magyar szamizdatnak ha nem is legsikeresebb, de feltétlenül legnagyobb méretű könyve, a titkos terjesztők nagy bánatára. Egy spiclijelentésből arra lehet következtetni, hogy a kiadvány, ha lehet, még érdekesebbé tette a viszonyt a két szomszédvár között: (1985) *Március 18-án [...] Krassó György 5 órát késett, így a találkozó nem jött létre a nyomdásszal. Krassó elnézést kért ismerőseimtől a késésért, de Demszky Gáborral találkozott, akivel nagy vitája volt, mivel megjelentette Dalos György 1985 című könyvét, amelynek a borítóját és a benne lévő rajzokat Rajk László készítette. A kiadvány hátulján már kéz és megjelent szamizdat kiadványként reklámozza George Orwell 1984 című könyvét. Ezt Krassó sérelmesnek találta és Demszkyt különböző jelzőkkel illette. A jelző-*

ket a besúgó fantáziánkra bízta, de negyedszázad után maradjunk annyiban, hogy „a harcot, amelyet őseink vívtak/, békévé oldja az emlékezés.” Ugyanazon év őszén Krassó kivándorolt Angliába, és Demszky a magyar szamizdat koronázatlan királya lett.

A gettó felszabadulásának évfordulóján. 1994. január 18-án